

Cvičení č. 8.: Snížení dimenze dat metodou hlavních komponent

Příklad: Máme k dispozici datový soubor z roku 1979 o 26 evropských zemích, který obsahuje údaje o procentuálním zastoupení ekonomicky činného obyvatelstva v různých odvětvích národního hospodářství:

X₁ ... zemědělství

X₂ ... těžba

X₃ ... průmyslová výroba

X₄ ... energetika

X₅ ... stavebnictví

X₆ ... místní hospodářství

X₇ ... finanční sektor

X₈ ... služby

X₉ ... doprava a komunikace.

	1 Stát	2 X1	3 X2	4 X3	5 X4	6 X5	7 X6	8 X7	9 X8	10 X9
1	Belgie	3,3	0,9	27,6	0,9	8,2	19,1	6,2	26,6	7,2
2	Dánsko	9,2	0,1	21,8	0,6	8,3	14,2	6,5	32,2	7,1
3	Francie	10,8	0,8	27,5	0,9	8,9	16,8	6	22,6	5,7
4	Záp. N ěmecko	6,7	1,3	35,8	0,9	7,3	14,4	5	22,5	6,1
5	Irsko	23,2	1	20,7	1,3	7,5	16,8	2,8	20,6	6,1
6	Itálie	15,9	0,6	27,6	0,5	10	18,1	1,5	20,1	5,7
7	Lucembursko	7,7	3,1	30,8	0,8	9,2	18,5	4,5	19,2	6,2
8	Nizozemsko	6,3	0,1	22,5	1	9,9	18	6,9	28,5	6,8
9	Velká Británie	2,7	1,4	30,2	1,4	6,9	16,9	5,8	28,3	6,4
10	Rakousko	12,7	1,1	31,4	1,4	8	16,8	4,9	16,7	7
11	Finsko	13	0,4	25,9	1,3	7,4	14,7	5,5	24,2	7,6
12	Řecko	41,4	0,6	17,6	0,6	8,1	11,5	2,4	11,1	6,7
13	Norsko	9	0,5	22,4	0,8	8,6	16,9	4,7	27,7	9,4
14	Portugalsko	27,8	0,3	24,5	0,6	8,4	13,3	2,7	16,7	5,7
15	Španělsko	22,9	0,8	28,5	0,7	11,5	9,7	8,5	11,9	5,5
16	Švédsko	6,1	0,4	25,9	0,8	7,2	14,4	6	32,4	6,8
17	Švýcarsko	7,7	0,2	37,8	0,8	9,5	17,5	5,3	15,5	5,7
18	Turecko	66,8	0,7	7,9	0,1	2,8	5,5	1,1	11,9	3,2
19	Bulharsko	23,6	1,9	32,3	0,6	7,9	8	0,7	18,2	6,8
20	Československo	16,5	2,9	35,5	1,2	8,7	9,2	0,9	17,9	7,2
21	Vých. N ěmecko	4,2	2,9	41,2	1,3	7,6	11,2	1,2	22,1	8,3
22	Maďarsko	21,7	3,1	29,6	1,9	8,2	9,4	0,9	17,2	8
23	Polsko	31,1	2,5	25,7	0,9	8,4	7,5	0,9	16,1	6,9
24	Rumunsko	34,7	2,1	30,1	0,6	8,7	5,9	1,3	11,6	5
25	Sovětský svaz	23,7	1,4	25,8	0,6	9,2	6,1	0,5	23,4	9,3
26	Jugoslávie	48,7	1,5	16,8	1,1	4,9	6,4	11,3	5,3	4

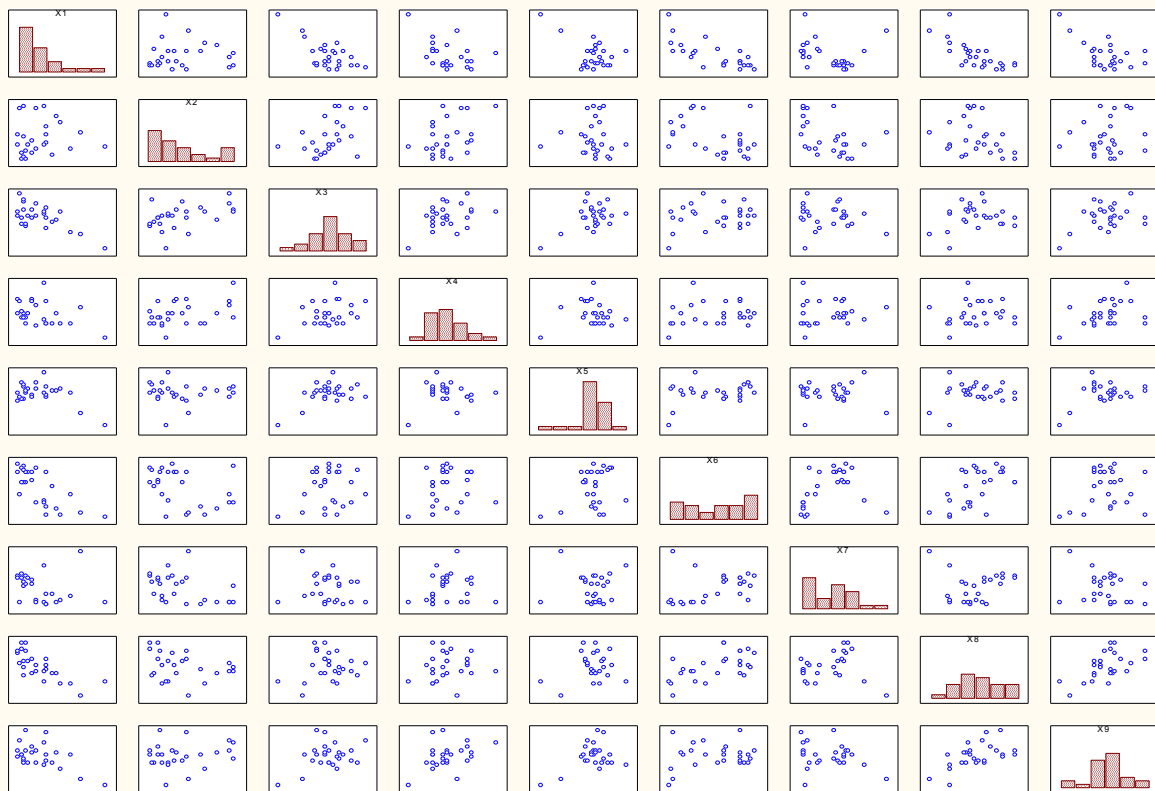
Tento datový soubor analyzujte metodou hlavních komponent.

Řešení v systému STATISTICA:

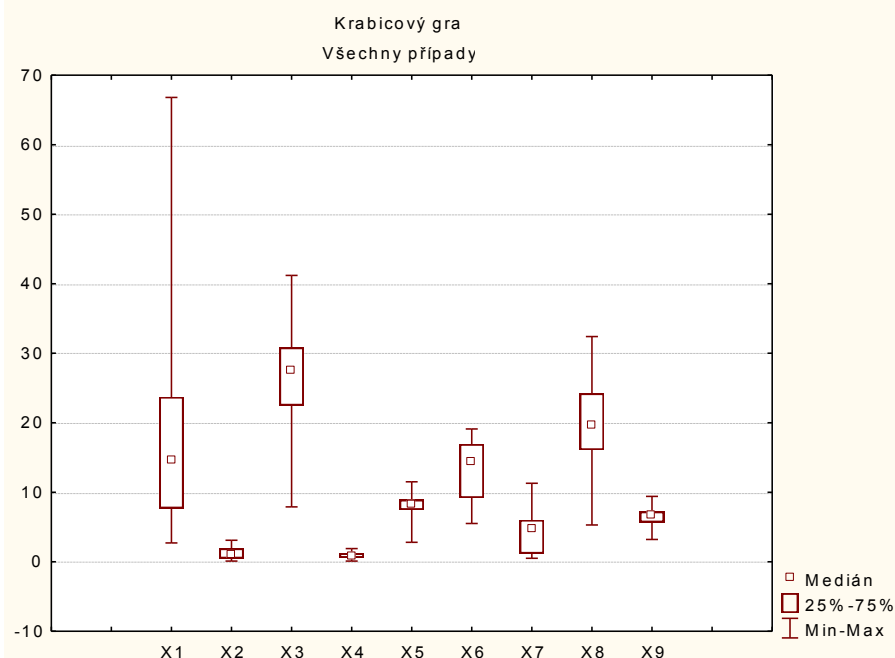
Vazby mezi dvojicemi proměnných posoudíme pomocí maticových grafů:

Grafy – Maticové grafy – Proměnné X1 – X9 – OK – OK.

Maticový graf
staty1979.sta 10v*26c

Dále data znázorníme pomocí krabicových diagramů:

Proměnné vykazují značně rozdílnou variabilitu. Analýzu tedy založíme na výběrové korelační matici R :

Statistiky – Vícerozměrné průzkumné techniky – Hlavní komponenty & klasifikační analýza
– Proměnné X1 až X19, OK – OK – Popisné statistiky – Korelační matice.

Proměnná	Korelace (staty 1979. sta)								
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
X1	1,00	0,04	-0,67	-0,40	-0,53	-0,73	-0,22	-0,75	-0,56
X2	0,04	1,00	0,44	0,41	-0,02	-0,40	-0,44	-0,28	0,16
X3	-0,67	0,44	1,00	0,39	0,48	0,21	-0,15	0,15	0,36
X4	-0,40	0,41	0,39	1,00	0,03	0,20	0,11	0,13	0,37
X5	-0,53	-0,02	0,48	0,03	1,00	0,33	0,01	0,17	0,38
X6	-0,73	-0,40	0,21	0,20	0,33	1,00	0,36	0,57	0,17
X7	-0,22	-0,44	-0,15	0,11	0,01	0,36	1,00	0,11	-0,25
X8	-0,75	-0,28	0,15	0,13	0,17	0,57	0,11	1,00	0,56
X9	-0,56	0,16	0,36	0,37	0,38	0,17	-0,25	0,56	1,00

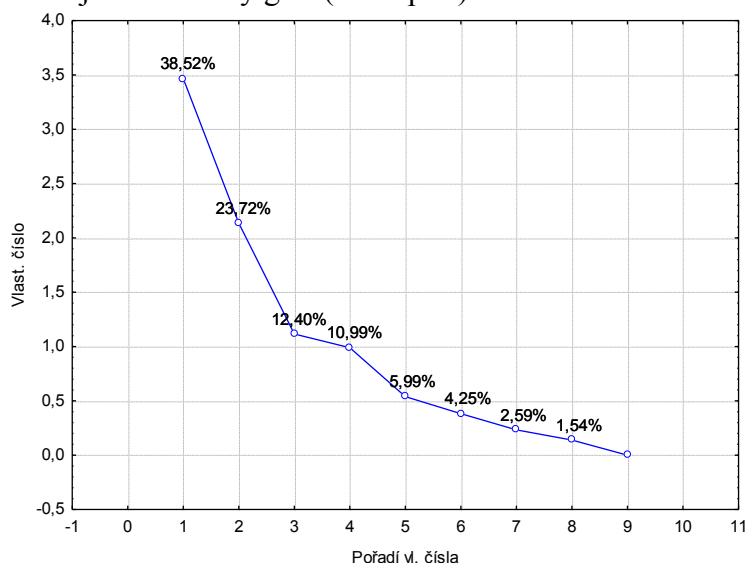
Tato korelační matice má bohužel determinant blízky 0 (říkáme, že je špatně podmíněná), nelze tedy provést Bartlettův test. Je však vidět, že některé korelační koeficienty jsou v absolutní hodnotě dostatečně velké a zřejmě tedy bude mít smysl provést analýzu hlavních komponent.

Nyní získáme vlastní čísla výběrové korelační matice a procento vysvětleného rozptylu: na záložce Základní výsledky vybereme Vlastní čísla.

Pořadí vl.č.	vl. číslo	% celk. rozptylu	Kumulativ. vl. číslo	Kumulativ. %
1	3,466490	38,51655	3,466490	38,5166
2	2,135004	23,72227	5,601494	62,2388
3	1,115581	12,39534	6,717075	74,6342
4	0,989394	10,99326	7,706468	85,6274
5	0,539211	5,99123	8,245679	91,6187
6	0,382111	4,24568	8,627790	95,8643
7	0,233226	2,59140	8,861015	98,4557
8	0,138985	1,54428	9,000000	100,0000

První hlavní komponenta tedy vysvětluje 38,52% variability obsažené v devíti sledovaných proměnných, druhá 23,72%, třetí 12,40% atd. Celkové procento variability vysvětlené prvními třemi hlavními komponentami je 74,63%.

Sestrojíme sutinový graf (scree plot): na záložce Základní výsledky vybereme Sutinový graf.

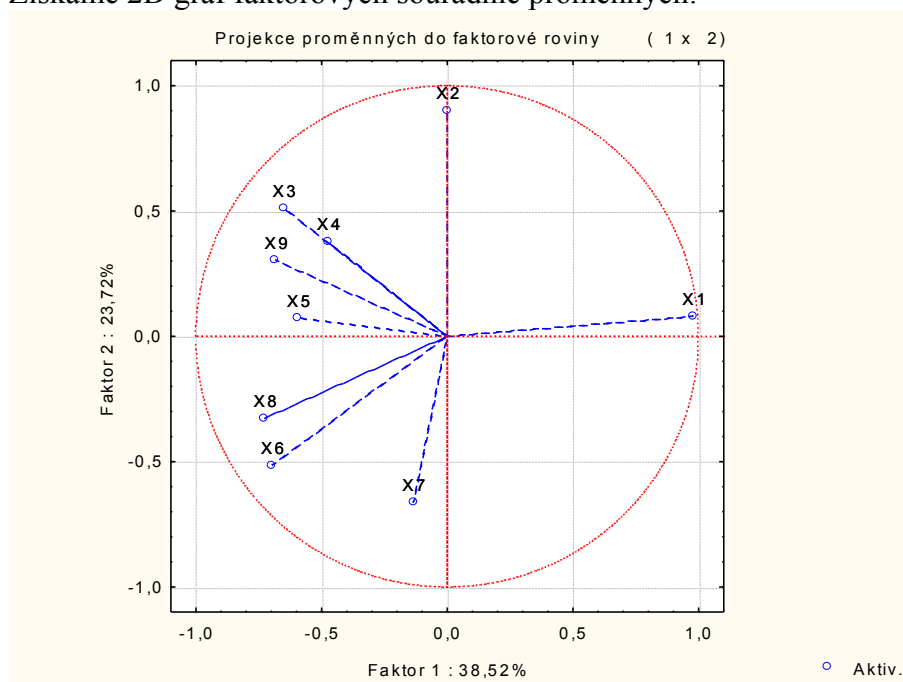

Počet m hlavních komponent zvolíme tři na základě scinového grafu, na základě vysvětleného rozptylu a na základě Kaiserova kritéria (první tři vlastní čísla jsou větší než 1). V nabídce Výsledky hlavních komponent snížíme počet faktorů na 3.

Vypočteme korelační koeficienty prvních tří hlavních komponent a původních devíti proměnných: na záložce Proměnné vybereme Korelace faktorů & proměnných.

Proměnná	Korelace faktorů a proměnných (faktor. zátěže) podle korelací (staty 1979.sta)		
	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
X1	0,978776	0,081725	-0,049455
X2	-0,000898	0,901105	0,216344
X3	-0,652174	0,513343	0,112868
X4	-0,474888	0,378598	0,649962
X5	-0,595263	0,073032	-0,304047
X6	-0,698213	-0,513734	0,119592
X7	-0,136193	-0,663299	0,589451
X8	-0,727506	-0,327637	-0,251642
X9	-0,684094	0,304809	-0,337074

Získáme 2D graf faktorových souřadnic proměnných:

Velmi důležité jsou proměnné X1 (zemědělství) a X2 (těžba) , nejméně důležitá je pak proměnná X5 (stavebnictví). X1 záporně koreluje se všemi proměnnými kromě X2.

Podívejme se rovněž na vektory souřadnic (v systému STATISTICA se jim říká faktorové souřadnice případů): na záložce Případy vybereme Faktorové souřadnice případů.

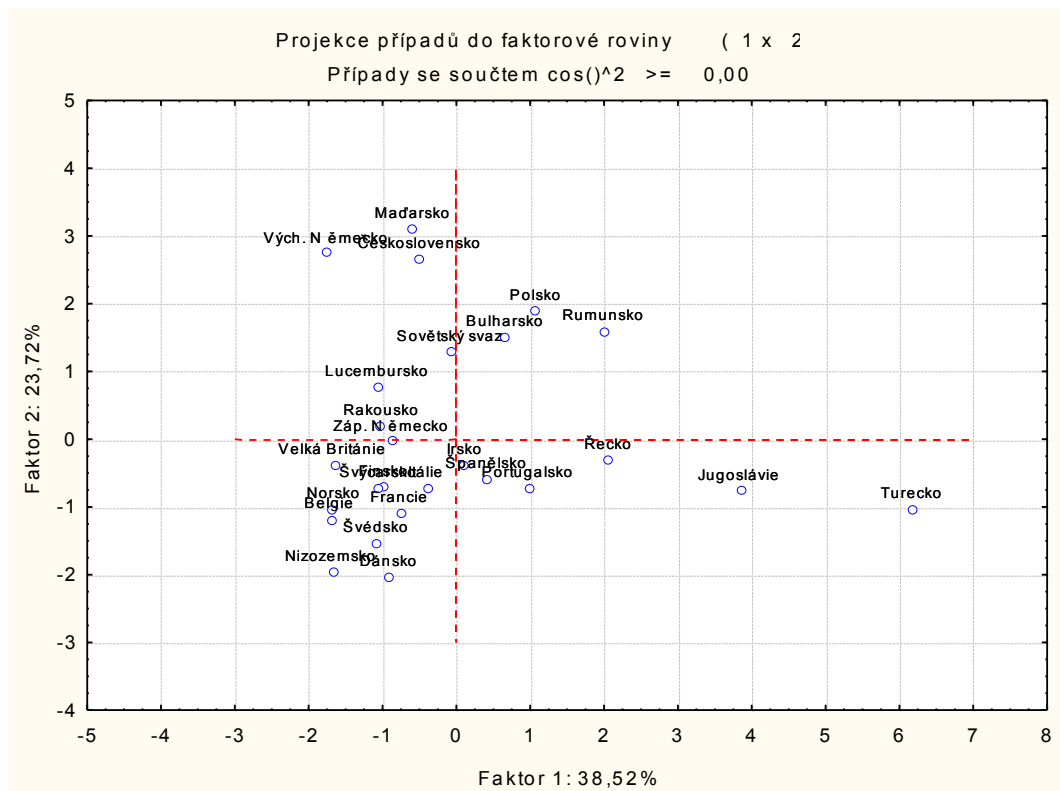
Případ	Faktorové souřadnice případů podle korelací (staty 1979.sta)		
	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Belgie	-1,68273	-1,20656	0,16668
Dánsko	-0,90831	-2,05598	-0,85147
Francie	-0,74050	-1,11048	0,38553
Záp. N ěmecko	-0,85647	-0,03165	0,56466
Irsko	0,11153	-0,40400	0,53134
Itálie	-0,36366	-0,74902	-1,29050
Lucembursko	-1,04022	0,74294	0,46327
Nizozemsko	-1,65732	-1,98866	-0,08729
Velká Británie	-1,61201	-0,39776	1,35031
Rakousko	-1,01103	0,16508	1,16804
Finsko	-0,97223	-0,73166	0,54475
Řecko	2,07154	-0,33521	-0,92274
Norsko	-1,66538	-1,05092	-1,14341
Portugalsko	0,99709	-0,74259	-0,75474
Španělsko	0,43244	-0,60818	0,31825
Švédsko	-1,07387	-1,55390	-0,22815
Švýcarsko	-1,04031	-0,74707	0,28216
Turecko	6,19519	-1,04930	-0,64265
Bulharsko	0,67558	1,48159	-1,03101
Československo	-0,48005	2,63421	0,07902
Vých. N ěmecko	-1,73669	2,73412	0,26970
Maďarsko	-0,57526	3,07981	1,09460
Polsko	1,08637	1,87264	-0,54684
Rumunsko	2,01536	1,57550	-0,48595
Sovětský sv az	-0,04779	1,26246	-2,30671
Jugoslávie	3,87872	-0,78542	3,07316

1. HK vysoce kladně koreluje s proměnnou X_1 (zemědělství) a záporně se všemi ostatními proměnnými. Tato hlavní komponenta tedy rozlišuje země na zemědělské a průmyslové. Povšimněte si, že souřadnice této hlavní komponenty jsou nejvyšší u Turecka (6,2) a Jugoslávie (3,9).

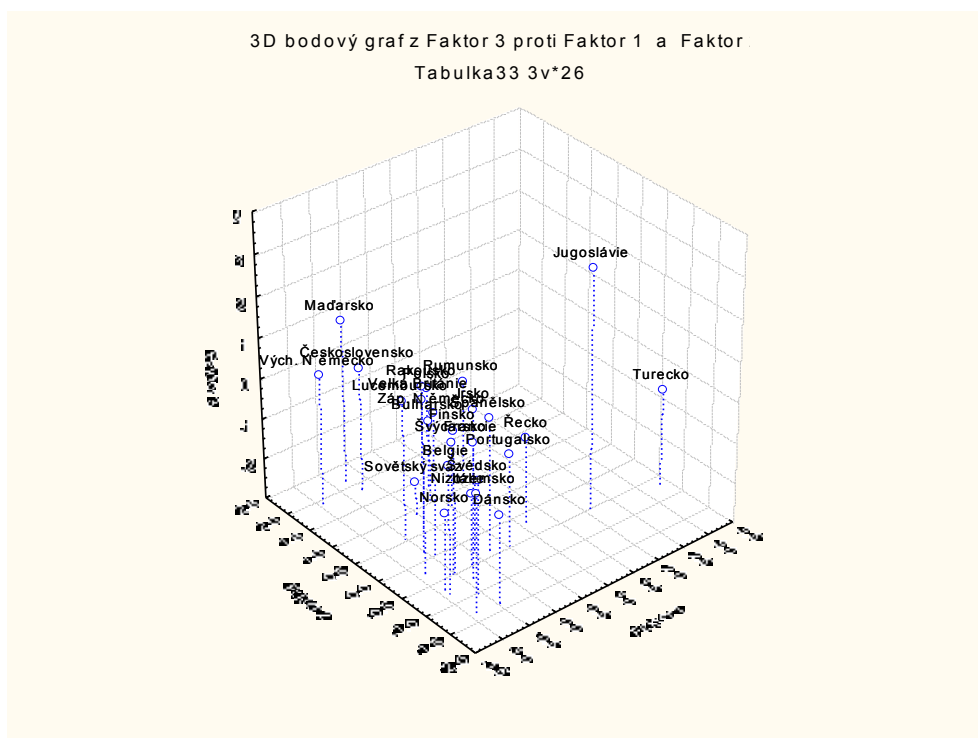
2. HK vysoce kladně koreluje s proměnnou X_2 (těžba) a podstatně slaběji s proměnnou X_3 (průmyslová výroba). Vysoké hodnoty souřadnic této hlavní komponenty najdeme u Maďarska, Východního Německa a Československa.

3. HK středně silně koreluje s proměnnou X_4 (energetika) a X_7 (finanční sektor). Nejvyšší hodnotu najdeme u Jugoslávie.

Nyní znázorníme rozmístění zemí na ploše prvních dvou hlavních komponent:
Na záložce Případy vybereme 2D graf fakt. souřadnic příp.

Můžeme se ještě pokusit o znázornění zemí v prostoru prvních tří hlavních komponent: přepneme se v pracovním sešitě na tabulku Faktorové souřadnice případů dle korelací. Označíme myši 3 hlavní komponenty. Klikneme pravým tlačítkem, vybereme Grafy bloku dat – Vlastní graf bloku podle sloupce – 3D XYZ grafy – Bodové grafy – Běžný – OK, 2x klikneme na pozadí grafu – Popisy bodů – zaškrtneme Zobrazovat popisy bodů.

Nakonec posoudíme reprodukovanou a reziduální korelační matici:

Statistiky – Vícerozměrné průzkumné techniky – Faktorová analýza – Proměnné 1 – 12, OK – Max. počet faktorů 2 – OK – Výklad rozptylu – Reproduk./ rezid. korelace.

		Reprodukované korelace (staty 1979.sta)								
		Extrakce: Hlavní komponenty								
Proměnná		X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
X1		0,96	0,07	-0,60	-0,43	-0,58	-0,73	-0,19	-0,74	-0,64
X2		0,07	0,81	0,46	0,34	0,07	-0,46	-0,60	-0,29	0,28
X3		-0,60	0,46	0,69	0,50	0,43	0,19	-0,25	0,31	0,60
X4		-0,43	0,34	0,50	0,37	0,31	0,14	-0,19	0,22	0,44
X5		-0,58	0,07	0,43	0,31	0,36	0,38	0,03	0,41	0,43
X6		-0,73	-0,46	0,19	0,14	0,38	0,75	0,44	0,68	0,32
X7		-0,19	-0,60	-0,25	-0,19	0,03	0,44	0,46	0,32	-0,11
X8		-0,74	-0,29	0,31	0,22	0,41	0,68	0,32	0,64	0,40
X9		-0,64	0,28	0,60	0,44	0,43	0,32	-0,11	0,40	0,56

		Reziduální korelace (staty 1979.sta)								
		Extrakce: Hlavní komponenty								
		(Označená rezidua jsou > ,100000)								
Proměnná		X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
X1		0,04	-0,04	-0,08	0,03	0,05	-0,01	-0,03	-0,01	0,08
X2		-0,04	0,19	-0,02	0,06	-0,09	0,07	0,15	0,01	-0,11
X3		-0,08	-0,02	0,31	-0,11	0,06	0,01	0,10	-0,15	-0,25
X4		0,03	0,06	-0,11	0,63	-0,28	0,06	0,30	-0,09	-0,07
X5		0,05	-0,09	0,06	-0,28	0,64	-0,05	-0,03	-0,24	-0,04
X6		-0,01	0,07	0,01	0,06	-0,05	0,25	-0,08	-0,11	-0,15
X7		-0,03	0,15	0,10	0,30	-0,03	-0,08	0,54	-0,20	-0,14
X8		-0,01	0,01	-0,15	-0,09	-0,24	-0,11	-0,20	0,36	0,17
X9		0,08	-0,11	-0,25	-0,07	-0,04	-0,15	-0,14	0,17	0,44

Nejmenší reziduální korelace vidíme u proměnné X1, naopak největší u proměnné X4.

Příklad k samostatnému řešení:

Datový soubor osoby.sta obsahuje následující údaje o 32 náhodně vybraných osobách:

Sex (1 muž, 2 žena)

Věk (věk osoby v dosažených letech)

Výška (výška osoby v cm)

Hmotnost (hmotnost osoby v kg)

BMI (Body Mass Index se počítá podle vzorce $BMI = \frac{\text{hmotnost [kg]}}{\text{výška}^2 [\text{m}^2]}$. Osoby, které mají

BMI pod 18,5, trpí podvýživou, BMI mezi 18,5 a 25 ukazuje na normální stav, hodnoty mezi 25 a 30 svědčí o nadváze a hodnoty nad 30 pak o obezitě.)

Křestním jménem osoby jsou označeny jednotlivé případy v datovém souboru.

Proveďte analýzu hlavních komponent pro tento datový soubor.

Interpretace: 1. hlavní komponenta odlišuje muže a ženy, 2. hlavní komponenta pak odlišuje osoby podle věku.